

Ivan JURKOVIĆ, Pula

(izvor: IO DHK)

RAD AKADEMIKA JOSIPA BRATULIĆA NA POVIJESNIM IZVORIMA

Radom na povijesnim izvorima akademik Josip Bratulić pridružio se ne samo neumrlim zaslužnicima hrvatske historiografije nego i zaslužnicima hrvatske (paleo)slavistike, filologije, povijesti književnosti, a time i svima koji će naraštajima što slijede, od osnovnih, preko srednjih škola do visokoškolskih ustanova, prenositi plodove takva njegova rada, što i jest njegovo, uvjereni smo, životno poslanje.

Prošla su gotovo dva desetljeća od razgovora s prijateljima i suradnicima u struci s Odsjeka za povijest Zavoda za društvene i povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti tijekom kojeg smo razglabali o važnosti objavljivanja povijesnih vrela u domaćoj historiografiji. Tada smo sa žaljenjem ustvrdili da se rad na pripremi srednjovjekovnih i ranonovovjekovnih dokumenata, bez obzira na to odakle potjecali i na stanje sačuvanosti, u strukovnim krugovima, ali i u Ministarstvu znanosti, već dulje slabo vrednuje te da se sve manji broj znanstvenika, upravo zbog nesrazmjera uloženog truda i nagrade, i u znanstvenomu i u financijskom smislu, prihvaća toga mukotrpnoga i zahtjevnog posla. Puno je lakše objaviti tekst utemeljen na izvornim/arhivalnim podacima i za takav tekst ocjenama recenzenata dobiti klasifikaciju „izvornoga znanstvenog rada“, negoli koristeći raznovrsna stručna znanja (diplomatička, paleografska, kronologijska, sfragistička, višejezična – latinskoga, talijanskog, njemačkog, hrvatskoga jezika) mjesecima, pa i godinama pripremati izvorno gradivo za tisak. No, čar toga posla jest u dvjema bjelodanim činjenicama. Prva je vezana uz arhivističku i historiografsku struku – poželjno je, naime, takve izvore objaviti i u

fototipskom i u kritički pripremljenom izdanju kao prijepise, jer se izvori na takav način manje habaju izravnim radom korisnika na njima, a istovremeno su dostupni širokom krugu istraživača diljem svijeta. Druga je vezana uz priređivača tako objavljenih izvora. Trenutna ili kratkotrajna se slava stječe, doduše, objavljivanjem povijesnih monografija, sinteza ili specijalističkih studija, ali u životu bilo koje nacije se historiografska trajnost i gotovo neumrlost zapravo stječe objavljivanjem pisanoga gradiva. Zoran primjer takvom gledanju na posao i karijeru povjesničara je, primjerice, sudbina velikana hrvatske historiografije Tadije Smičiklasa (*1843. †1914.). Dobro je poznata činjenica da je taj povjesničar objavio prvu znanstveno utemeljenu sintezu povijesti hrvatskoga naroda i da je ta sinteza u izdanju Matice hrvatske bila dotad nezapamćenom nakladničkom uspješnicom. Ipak, njegova je *Poviest hrvatska* u dvije knjige odavno postala i do danas ostala samo bibliofilskim rarietom¹. Naime, u znanstvenim se aparatima modernih i suvremenih stručnih članaka i studija prestala referirati kao bitna i poželjna bibliografska jedinica, ali je zato u hrvatskoj medievistici nezaobilazna referenca Smičiklasova kapitalnog ostvarenja u osamnaest svezaka: *Diplomatičkog zbornika Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije (Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae)*². Štoviše, strani povjesničari puni su hvale kada govore o kvaliteti i vjerodostojnosti toga izdanja diplomatičkih izvora.

Smičiklas možda i nije tako dobar primjer za ovu priliku, jer je bio priređivač latinskih srednjovjekovnih isprava. Vjerojatno bi njegov učenik, Đuro Šurmin (*1867. †1937.), bio boljim primjerom ili, pak, Smičiklasov prethodnik Ivan Kukuljević Sakcinski (*1816. †1889.). Obojica su objavili hrvatske listine, mahom pisane glagoljicom. I oni su, baš kao i Smičiklas, postali žrtvom vremena, odnosno historiografskih promjena i razvojnih procesa te su njihove koncepcije i pristupi interpretaciji arhivalnoga gradiva zastarjeli, ali su poput Smičiklasa donedavno u znanstvenom smislu bili nezaobilazni, jer su priredili i objavili diplomatičko i ino na hrvatskome jeziku pisano gradivo u zbornicima istoga naslova *Acta*

¹ Sinteza je objavljena u nakladničkoj cjelini „Poučna knjižnica Matice hrvatske“ (knj. 4-5). Drugi je svezak objavljen 1879., a potom i prvi godine 1882.

² *Diplomatički zbornik* počeo je izlaziti 1904. godine. U to je vrijeme Smičiklas smatrao da *Documenta historiae Chroaticae periodum antiquam* (Zagreb: JAZU, 1877.) Franje Račkoga sasvim dobro služe kao prvi pa je „svoju“ zbirku dokumenata započeo s drugim sveskom. Do njegove je smrti (1914.) izlazio po jedan svezak godišnje, a u otežanim okolnostima (Prvi svjetski rat, potom razdoblje Kraljevine Jugoslavije i Drugi svjetski rat) njegovi učenici, nastavljači i novi urednici (Marko Kostrenčić, Emilije Laszowski, Stjepan Gunjača i Duje Rendić-Miočević) do 1990. objavljuju preostalih sedam svezaka, s tim da se s vremenom odustalo od „zamjenskoga“ prvog sveska Franje Račkoga pa je taj svezak *Diplomatičkog zbornika* objavljen 1967. godine. Svi su svesci objavljeni u izdanju Jugoslavenske (danas Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti.

*Croatica*³. Akademik Josip Bratulić u suradnji s kolegom Zoranom Ladićem sa spomenutoga Odsjeka za povijest Hrvatske akademije znanosti i umjetnost, priredivši i objavivši *Hrvatske glagoljične i ćirilične isprave iz zbirke Stjepana Ivšića: 1100. – 1527.*, historiografski gledano potpuno je potisnuo *Hrvatske spomenike* Đure Šurmina i uvelike *Listine hrvatske* Ivana Kukuljevića Sakcinskog⁴. Toj dvojici se, dakle, s obzirom na stručni (znanstveni) opus objavljivanja glagoljskih dokumenata, srednjovjekovnih zbornika prava i pripovjednih izvora, kao velikanima hrvatske historiografije mora pridodati i ime Josipa Bratulića. Takav epilog nije iznenađujuć s obzirom na opredijeljenost i okrenutost prema izvornome gradivu od samoga početka njegova znanstvenog rada.

Akademik Bratulić nije u početcima samo kao filolog i kao povjesničar književnosti, nego s vremenom i kao povjesničar ustrajno pripremao za objavljivanje pisane izvore, proučavao ih i znanstveno interpretirao u studijama. Već mu je magistarski rad, koji je obranio 1970. godine na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pod mentorstvom prof. Milana Ratkovića (*1906. †1995.), objavljen kao izvorni znanstveni rad u tada prestižnomu znanstvenom časopisu Staroslavenskoga instituta⁵. I doktorska mu je disertacija naslova *Istarski razvod kao književni spomenik srednjovjekovne Istre*, obranjena već 1975. godine na istome fakultetu, također pod mentorstvom prof. Milana Ratkovića, objavljena u više navrata kao dopunjena i ispravljena verzija, ili su iz nje nikla bibliofilska izdanja⁶. Taj pravni spomenik hrvatskoga srednjovjekovlja u Istri nije mu bio jedinim takvim ili sličnim izvorom kojim se kao jezikoznanac i povjesničar hrvatske književnosti bavio. On je također već 1988. g. u povodu sedamstote obljetnice nastanka pripremio i objavio kritičko izdanje *Vinodolskoga zakona*⁷. S obzirom na činjenicu da je pored *Ruske pravde* on najstarijim srednjovjekovnim pravnim zbornikom među Slavenima, pisanim narodnim jezikom i vlastitim pismom, *Vinodolski zakon* kao pravni dokument postavlja povijesno-pravnu baštinu hrvatskoga naroda visoko na ljestvici europske pravne srednjovjekovne tradicije, na što Bratulić u tome izdanju upozorava.

³ Ivan Kukuljević Sakcinski (prir.), *Acta Croatica – Listine hrvatske*, sv. 1 (Zagreb: Gaj, 1863.); Đuro Šurmin (prir.), *Acta Croatica – Hrvatski spomenici I, od 1100-1499.*, ser. Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium, vol. 6 (Zagreb: JAZU, 1898.).

⁴ Riječ je o osuvremenjenoj transliteraciji, dopunjenim bilješkama i priređivanju za tisak Ivšićeve zbirke, što je napravio akad. Bratulić, a u izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u iznova započetoj seriji – *Acta Croatica, Hrvatski spomenici* (knj. 1, Zagreb, 2017.).

⁵ Josip Bratulić, „Apokrif o Prekrasnom Josipu u hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti“, *Radovi Staroslavenskog instituta*, sv. 7 (1972.), str. 31-122.

⁶ Isti, *Istarski razvod. Studija i tekst* (Pula: Čakavski sabor, 1978.); isti, *Istarski razvod* (Pula: Čakavski sabor – Istarska književna kolonija „Grozđ“, 1989.); isti, *Istarski razvod* (Pula: Libar od grozda, 1992.).

⁷ Isti (prir.), *Vinodolski zakon 1288.*, faksimil, diplomatsko izdanje iz XVI. st. (Zagreb: Globus – Nacionalna i sveučilišna biblioteka – Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Pravni fakultet, 1988.).

Radu se Josipa Bratulića na diplomatskom srednjovjekovnom gradivu može združiti i njegov tekst proizašao iz analize gotovo pa ključnoga spomenika hrvatske kulturne baštine – *Bašćanske ploče*. Njegova rasprava o načinu na koji bi se trebala čitati upozorila je na ritmiziranje nazočno u, istini za volju, dva objedinjena regesta izgubljenih vladarskih isprava, koji čine osnovu teksta ploče u crkvi benediktinskog samostana sv. Lucije⁸. Ta je rasprava jedna od njegovih najcitiranijih rasprava srednjovjekovne tematike. No, njegovo se prepoznavanje i tumačenje sažetaka / regesta izgubljenih dokumenata uklesanih na Bašćansku ploču kao gotovo poetskoga teksta nije zadržalo samo na njoj. Naime, kolikogod takvi srednjovjekovni jezično i pravno strogo tekstološki i vizualno formatirani tekstovi bili, Bratulić je u zakonima, razvodima i dokumentima pisanim glagoljicom prvi upozorio na književno-povijesnu vrijednost tih tekstova.

Prvom hrvatskoglagoljskom početnicom počeo se baviti već početkom osamdesetih godina prošloga stoljeća kada su mu, kao stručni suradnici i savjetnici, Mladen Kuzmanović i Stjepan Damjanović pomogli da je objavi kao pretisak s transliteriranim tekstem⁹. Istu je *Početicu* pak samostalno priredio i kao kritičko izdanje i kao pretisak četvrt stoljeća kasnije¹⁰.

U skupinu srednjovjekovnih rukopisa na kojima je akademik Bratulić radio spada i druga vrsta izvora kojima je poklonio osobitu pozornost. Riječ je o pripovjednim, odnosno narativnim izvorima, točnije o podvrsti – životopisima svetaca / hagiografijama. *Žitja Konstantina Ćirila i Metodija i druga vrela*, naslov je koji je u izdanju „Kršćanske sadašnjosti“, upravo zbog važnosti misionarskoga djelovanja Svete Braće i na našim prostorima, doživio također nekoliko izdanja¹¹. Pored ove se dvojice svetaca u hrvatskoj srednjovjekovnoj tradiciji kontinuirano njegovala predaja da je stvarateljem odnosno izumiteljem glagoljice bio sv. Jeronim, rodom Dalmatinac. Vjerojatno se zbog toga Bratulić u suradnji s prof. Matom Križmanom (*1934. †2019.), a na temelju rukopisa fra Ivana

⁸ Isti, „O čitanju Bašćanske ploče“, *Istra*, god. 16, sv. 1/2 (1978.), str. 28-36. S prijedlogom akad. Bratulića kako je riječ o tekstu koji bi trebalo rastaviti „na ritmičke jedinice od 6 i 4 sloga“, pa bi se mogao iščitati „s određenim zakonima lijepoga govorenja“, složio se i akademik Eduard Hercigonja smatrajući da postoji „ritmičko pulsiranje, tempo, fluidnost njegove tekstovne strukture“ Bašćanske ploče.

⁹ Isti (prir.), *Prva hrvatskoglagoljska Početnica 1527*. (Zagreb: Grafički zavod Hrvatske – Školska knjiga, 1983.).

¹⁰ Isto, ser. Biblioteka Starine, sv. 2 (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Nacionalna i sveučilišna knjižnica – Školska knjiga, 2007.).

¹¹ Isti (prev. i prir.), *Žitja Konstantina Ćirila i Metodija i druga vrela*, ser. Bibliofilska izdanja, knj. 14, podser. Iskoni, knj. 1 (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1985.); isto, 2. izd. (1992.); isto, 3. izd. (1998.).

Markovića (*1839. †1910.), prihvatio posla objavljivanja poslanica sv. Jeronima i njihova prijevoda na hrvatski jezik, što je s uspjehom dovršeno 1990. godine¹².

Već se tijekom ovoga srednjovjekovnog zbira tema na kojima je magistrirao i doktorirao akademik Bratulić sve više okretao (rano)novovjekovnom književnom, putopisnom i bibliografskom stvaralaštvu intelektualaca različite etničke / nacionalne pripadnosti, koji su svojim djelima ostavili traga u hrvatskoj povijesti. Tako je, primjerice, u suradnji s Matom Marasom i akademikom Darkom Novakovićem priredio putopis Alberta Fortisa (*1741. †1803.) po Dalmaciji, a kao prilog su u tom izdanju objavili rukopis Antuna Vrančića (*1504. †1573.), „Putovanje iz Budima u Drinopolje“, koji je napisao 1553. godine¹³. Zanimanje prof. Bratulića za pisanu baštinu Alberta Fortisa tim djelom nije prestalo. U suradnji je s Dubravkom Balenovićem objavio i drugi Fortisov putopis tiskan tri godine prije puno poznatijeg *Put po Dalmaciji* – onaj o Cresu i Lošinj¹⁴.

Za hrvatsku povijesnu znanost, koja se bavi ranim novim vijekom, u suradnji je sa Zlatkom Pleše priredio iznimno važno djelo *Croatia rediviva* Pavla Rittera Vitezovića (*1652. †1713.) prevedeno na hrvatski jezik¹⁵. No, tim ostvarenjem njegovo zanimanje za Rittera Vitezovića nije započeo¹⁶, niti je minulo. Rado se prihvatio recenziranja priređenoga i prevedenog drugoga njegova djela (*Plorantis Croatiae saecula duo*), koje je znanstvenoj, stručnoj i široj javnosti nedavno ponuđeno.¹⁷ U novije se vrijeme posvetio književnom opusu Zrinskih, odnosno onome posvećenom Zrinskim, što zbog obljetnice pogibije Nikole Šubića Zrinskog pod Sigetom (*1508. †1566.), što zbog vlastite znanstvene znatiželje. Samostalno je objavio kritičko izdanje djela *Adrijanskoga mora sirena; Obsida sigecka*,¹⁸ te je iste godine u suradnji s Vladimirom Lončarevićem i Božidarom Petračem priredio i divot-zbirku pjesama i stihova posvećenih Nikoli Sigetskom, nastalih od njegove pogibije pod Sigetom do XX.

¹² Sveti Jeronim, *Izabrane poslanice / Epistulae selectae*, prev. i prir. Ivan Marković – Mate Križman – Josip Bratulić, ser. Svjedočanstva, knj. 12 (Split: Književni krug, 1990.).

¹³ Alberto Fortis, *Put po Dalmaciji*, prev. i prir. Mate Maras – Darko Novaković – Josip Bratulić, ser. Posebna izdanja (Zagreb: Globus, 1984.); pretisak (Split: Marjan tisak, 2004.). Riječ je o djelu *Viaggio in Dalmazia (Venecija: Presso Alvise Milocco, 1774.)*.

¹⁴ *Isti, Ogljed zapažanja o otocima Cresu i Lošinj*, prev. i prir. Dubravko Balenović – Josip Bratulić, ser. Biblioteka Varia, knj. 16 (Split: Književni krug, 2014.). Riječ je o djelu *Saggio d'osservazioni sopra l'isola di Cherso ed Osero (Venecija: Presso Gaspare Storti, alla Forteza, 1771.)*.

¹⁵ Pavao Ritter Vitezović, *Oživjela Hrvatska*, prev. i prir. Zlatko Pleše – Josip Bratulić, ser. Biblioteka Povijest hrvatskih političkih ideja, Kolo 1, knj. 4 (Zagreb: Golden marketing – Narodne novine, 1997.).

¹⁶ Akademik Bratulić je tri godine ranije priredio i: Pavao Ritter Vitezović, *Izbor iz djela*, ser. Školska knjižnica: hrvatska književnost od Bašćanske ploče do naših dana, knj. 8 (Zagreb: Erasmus naklada, 1994.).

¹⁷ *Isti, Dva stoljeća uplakane Hrvatske / Plorantis Croatiae saecula duo*, prir. i prev. Zrinka Blažević – Bojan Marotti, ser. Posebna izdanja (Zagreb: Matica hrvatska, 2019.). O akad. Bratuliću kao recenzentu knjiga objavljenih izvora detaljnije na kraju teksta.

¹⁸ Petar Zrinski, *Adrijanskoga mora sirena; Obsida sigecka*, prir. Josip Bratulić, ser. Biblioteka Posebna izdanja (Zagreb: Matica hrvatska, 2016.).

stoljeća.¹⁹ S tim postignućima završavamo opis rada akademika Bratulića na izvorima kao priređivača (podjednako u smislu transliteracije i transkripcije rukopisa) znanstvenih kritičkih izdanja te kao prevoditelja rukopisa odnosno djela važnih za poznavanje hrvatskoga srednjovjekovlja i ranoga novovjekovlja.

Posebnu cjelinu u radu akademika Josipa Bratulića na priređivanju tekstova i pretisaka čine pak djela renesansnih, baroknih, ranomodernih odnosno preporodnih hrvatskih književnika poput Marulića,²⁰ Zoranića,²¹ Gundulića,²² Vrančića,²³ Jurjevića,²⁴ Belostenca,²⁵ grofice Zrinske,²⁶ Habelića,²⁷ obojice Relkovića (Matije Antuna²⁸ i Josipa Stjepana²⁹), Kanižlića,³⁰ Katančića,³¹ Brezovačkog,³² Čevapovića,³³ Gaja,³⁴ Kurelca,³⁵ Mažuranića,³⁶

¹⁹ Josip Bratulić – Vladimir Lončarević – Božidar Petrač (prir.), *Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu* (Zagreb: Društvo hrvatskih književnika, 2016.).

²⁰ Marko Marulić, *Judita*, ser. Knjiga Mediterana, sv. 1 (Split: Književni krug, 1989.); isti, *Starozavjetne ličnosti*, ser. Humanisti, knj. 4, sv. 6 (Split: Književni krug, 1991.); isti, *Epistola domini Marci Maruli Spalatensis ad Adrianum VI. pont. max. de calamita, tibus occurrentibus et exhortatio ad communem omnium christianorum unionem et pacem* (Zagreb – Split: Nacionalna i sveučilišna biblioteka – Kršćanska sadašnjost – Crkva u svijetu – Zbornik Kačić, 1994.).

²¹ Petar Zoranić, *Planine*, prir. Marko Grčić – Josip Bratulić, ser. Rotulus arhiv (Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1988.); isto, ser. Biblioteka Parnas, Niz Književnost (Zagreb: Matica hrvatska, 2000.).

²² Ivan Gundulić, *Suze sina razmetnoga*, ser. Media, sv. 4 (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1989.).

²³ Faust Vrančić, *Život nekoliko izabranih divic*, ser. Knjižnica Bašćina (Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić”, 1995.).

²⁴ Atanazije Jurjević, *Pisni za najpoglavitije, najsvetije i najvesel’je dni svega godišća složene: i kako se u organe s’jednim glasom mogu spivati, napravljene po Atanaziju Georgiceu, u Beču, iz pritiskopisa Matea Formike, 1635.*, prir. Josip Bratulić – Ennio Stipčević – Ivana Žužul (Zagreb – Šibenik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić”, 2011.).

²⁵ Ivan Belostenec, *Gazophylacium, seu Latino-Illyricorum onomatum aerarium:selectioribus synonymis, phraseologiis verborum constructionibus, metaphoris, adagiis, abundantissime locupletatum...*, prir. Josip Vončina – Josip Bratulić, ser. Biblioteka Čuvari grada (Zagreb: Stari grad, 1998.).

²⁶ Katarina Zrinska, *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*, ser. Biblioteka Posebna izdanja (Zagreb: Matica hrvatska, 2014.).

²⁷ Juraj Habelić, *Dictionar ili Rechi Szlovenszke zvevexa ukup zebrane, u red pofztaulyene i diachkemi zlahkotene trudom Jurja Habelicha*, ser. Bibliofilska izdanja, knj. 19 (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1989.); isti, *Pervi otca našega Adama greh*, prir. Milan Ratković – Josip Bratulić, ser. Stari pisci hrvatski, knj. 44 (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2018.); isti, *Izbor iz djela*, ser. Croatica: hrvatska književnost u 100 knjiga, Kolo 4, knj. 88 (Vinkovci – Cerna: Riječ – Pauk, 2000.); isti, *Zercalo Marijansko*, ser. Stari pisci hrvatski, knj. 45 (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2020.).

²⁸ Matija Antun Relković, *Satyr illiti Divyi csovik: u vershe Slavoncem*, ser. Dukat: edicija za očuvanje umjetničkog i povijesnog blaga Slavonije, kolo 2 (Privlaka: Privlačica, 1987.); isti, *Satir illiti divji čovik*, Slavonica: prinosi Slavonije hrvatskoj književnosti i povijesti: popularna biblioteka, kolo 15, knj. 72 (Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica, 1994.); isto (Vinkovci: Privlačica, 1996.); isti, *Postanak naravne pravice*, ser. Biblioteka Hrvatski pretisci, knj. 1 (Vinkovci: Privlačica, 2015.).

²⁹ Josip Stjepan Reljković, *Kuchnik*, ser. Dukat, knj. 16 (Vinkovci: Privlačica, 1989.); isti, *Kučnik*, ser. Slavonica: prinosi Slavonije hrvatskoj književnosti i povijesti: popularna biblioteka, kolo 19, knj. 93 (Vinkovci: Privlačica, 1994.).

³⁰ Antun Kanižlić, *Sveta Roxalia panormitanska divica nakichena, i izpivana po Antunu Kanislichu Poxexaninu*, ser. Dukat: edicija za očuvanje umjetničkog i kulturnog blaga Slavonije, kolo 5, knj. 1 (Vinkovci: Kulturno informativni centar Privlačica, 1990.); isti, *Sveta Rožalija*, Slavonica: prinosi Slavonije hrvatskoj književnosti i povijesti: popularna biblioteka, knj. 74 (Vinkovci: Privlačica, 1994.); isti, *Izabrana djela*, ser. Croatica: hrvatska književnost u 100 knjiga, Kolo 4, knj. 92 (Vinkovci – Cerna: Riječ – Pauk, 2000.).

³¹ Matija Petar Katančić, *Izabrana djela*, ser. Croatica: hrvatska književnost u 100 knjiga, Kolo 4, knj. 91 (Vinkovci – Cerna: Riječ – Pauk, 2000.).

Volčića,³⁷ Kundeka,³⁸ Volčića,³⁹ Starčevića,⁴⁰ da nabrojimo samo neke. No, XIX. stoljeće nije krajnja kronološka granica njegova interesa u proučavanju povijesti hrvatske književnosti niti je granicom njegove brige na polju objavljivanja rukopisa hrvatskih književnika, osobito onih koji su ostavili neizbrisiv trag u istarskoj prozi i poeziji XX. stoljeća poput: Cara Emina,⁴¹ Nazora⁴² i Črnje.⁴³ Premda nije cjelovit, ovaj popis autora i naslova njihovih otisnutih djela svjedoči da je akademik Bratulić jedinstvena pojava u domaćim znanstvenim humanističkim krugovima. On je kao ljubitelj knjige, strastveni bibliofil, erudit i vrhunski znanstvenik, ali i kao čovjek potekao i okrenut svojem narodu, baštineći Dobrilinu zauzetost da se puku knjigom prenose tradicija, vrjednote i povijesno pamćenje vlastite zajednice, uspješno povezivao i prenosio svoja i tuđa znanstvena postignuća ne samo stručnoj već i širokoj javnosti, priređivačkim radom na izvorima stalno budeći interes tē javnosti. Upravo je stoga nastojao biti nazočan u javnosti, što je kolegama zaključanima u svoj arhivalni i svijet znanstvene ekskluzive bilo neshvatljivo pa i zazorno. On jest, za razliku od njih, istinskim i vodećim pregaocem toga istog znanstvenog „establišmenta“, jer je držeći nebrojena javna predavanja (uživo i preko medija), predstavljajući knjige (svoje i tuđe), držeći prigodne i

³² Tituš Brezovački, *Izbor iz djela*, ser. Croatica: hrvatska književnost u 100 knjiga, Kolo 3, knj. 58 (Vinkovci – Cerna: Riječ – Pauk, 1999.).

³³ Grgur Čevapović, *Josip sin Jakoba patriarke, u narodnoj igri prikazan od ucenika vukovarski, po Gergi Csevapovichu, mudroznanya naučitelju, i ss. bogoslovja shtiocu, deroxave Kapistranske*, ser. Biblioteka Posebna izdanja (Zagreb: Otvoreno sveučilište, 1992.).

³⁴ Ljudevit Gaj, *Kratka osnova horvatsko-slavenskoga pravopisaña, poleg mudrol'ubneh narodneh i prigospodarneh temel'ov i zrokov / Kurzer Entwurf einer kroatisch-slavischen Orthographie nach philosophischen, naziönälen und ökonomischen Grundsätzen*, ser. Cymelia Croatica: biblioteka pretisaka, sv. 1 (Zagreb: Međunarodni slavistički centar SR Hrvatske – Liber – Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1983.).

³⁵ Fran Kurelac, *Slova nad grobom Ljudevita Gaja izgovorena Franom Kurelcem*, ser. Cymelia Croatica: biblioteka pretisaka, sv. 4 (Zagreb: Međunarodni slavistički centar SR Hrvatske – Mladost – Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1989.).

³⁶ Ivan Mažuranić, *Hervati Madjarom: odgovor na proglaše njihove od ožujka mieseca i travnja 1848.* (Karlovac: Matica hrvatska, 1994.).

³⁷ Josip Volčić, *Bečka pisma. Ričoslovnik*, prev. i prir. Josip Bratulić – Mate Maras – Šime Jurić – Giacomo Scotti, ser. Istra kroz stoljeća, Kolo 3, knj. 18 (Pula – Rijeka – Rovinj – Zagreb: Čakavski sabor i dr., 1981.).

³⁸ Josip Kundek, *Želja starinske horvatske kraljice i Reč jezika narodnoga* (Zagreb – Ivanić-Grad: Edicija Lukom – Narodno sveučilište, 1997.).

³⁹ Akademik Bratulić sudjelovao je prilogom i u zborniku radova i izvornoga gradiva o Jakovu Volčiću: usp. Jurić Fikfak (ur.), *Jakov Volčić in njegovo delo: zbornik prispevkov in gradiva / Jakov Volčić i njegovo djelo: zbornik priloga i građe* (Ljubljana – Pazin: Pleško – Istarsko književno društvo Juraj Dobrila, 1988.).

⁴⁰ Ante Starčević, *Izbor iz djela*, ser. Croatica: hrvatska književnost u 100 knjiga, Kolo 3, knj. 61 (Vinkovci – Cerna: Riječ – Pauk, 1999.).

⁴¹ Viktor Car Emin, *Presječeni puti*, ser. Istra kroz stoljeća, Kolo 5, knj. 25 (Pula – Opatija – Rijeka – Rovinj: Čakavski sabor i dr., 1984.); isti, *Mali Učkarić i druge pripovijesti*, ser. Istra kroz stoljeća, Kolo 10, knj. 58 (Pula – Rijeka – Rovinj: Čakavski sabor i dr., 1990.).

⁴² Vladimir Nazor, *Krvavi dani*, ser. Biblioteka Hrvatski povijesni roman (Zagreb: Školska knjiga, 1995.); isti, *Djetinjstvo na otoku* (Postira: Osovna škola Vladimira Nazora, 2007.).

⁴³ Zvan Črnja, *Sabrane pjesme*, ser. Istra kroz stoljeća, Kolo 3, knj. 13 (Pula – Rijeka – Rovinj: Čakavski sabor i dr., 1981.).

svećane govore (otvarajući izložbe ili obljetničke svečanosti) uistinu nesebično radio u javnome interesu i za opće dobro.

Na kraju moramo istaknuti posebno polje mukotrpnog rada koji podrazumijeva ustrajnost i posvećenost, ali koji svakom znanstveniku oduzima puno vremena u njegovu osobnomu istraživačkom i stvaralačkom radu. Akademik Bratulić se toga rada nikada nije libio prihvatiti. Štoviše, njegova susretljivost i pomoć svim kolegama i nakladnicima koji su mu se obratili s molbom da se prihvati posla recenziranja knjige na glasu je u hrvatskoj znanstvenoj zajednici. A kakve su to recenzije, osobno sam vidio i doživio kao urednik serije *Glagoljski rukopisi Državnog arhiva u Pazinu*⁴⁴ te kao urednik *Zbornika posvećenog prof. emeritusu Miroslavu Bertoši*.⁴⁵ Riječ je o recenzijama koje u svakom pogledu oplemenjuju i obogaćuju tekstove autora, a time i znanstvene dosege samih autora koji nisu tek prigodničarski upozoravali na pruženoj im takvoj pomoći već su, kadgod bi se poveo razgovor o prof. Josipu Bratuliću, to s pravom isticali.⁴⁶

Radom na povijesnim izvorima akademik Josip Bratulić pridružio se ne samo neumrlim zaslužnicima hrvatske historiografije nego i zaslužnicima hrvatske (paleo)slavistike, filologije, povijesti književnosti, a time i svima koji će naraštajima što slijede, od osnovnih, preko srednjih škola do visokoškolskih ustanova, prenositi plodove takva njegova rada, što i jest njegovo, uvjereni smo, životno poslanje.

⁴⁴ Riječ je o sljedećim knjigama serije: knj. 5 (Dražan Vlahov, *Glagoljski rukopis iz Roča: Iz Knjige crkve i bratovštine sv. Bartolomeja /1523 – 1611/*, otisnuta 2006.), knj. 6 (Dražan Vlahov, *Knjiga oltara bratovštine sv. Mikule u Boljunu /1582-1672/: glagoljski zapisi od 1582. do 1657. godine*, otisnuta 2008.), knj. 7 (Dražan Vlahov, *Knjiga računa općine Roč /1566-1628/*, otisnuta 2009.), knj. 8 (Dražan Vlahov, *Zbirka glagoljskih isprava iz Istre*, otisnuta 2010.), knj. 9 (Dražan Vlahov, *Matična knjiga iz Boljuna: Glagoljski zapisi od 1576. do 1640.*, otisnuta 2011.), knj. 10 (Dražan Vlahov, *Matica krštenih župe Lindar /1591. – 1667./: Glagoljski zapisi /1591. – 1648./*, otisnuta 2012.), knj. 11 (Dražan Vlahov, *Glagoljske matice krštenih i vjenčanih iz Draguča u Istri /1579. – 1650./*, otisnuta 2015.), knj. 12 (Ivan Botica – Danijela Doblanović – Marta Jašo, *Kvadirna ili ligištarska bratovština sv. Antona opata iz Zabrešca u Dolini / Kvadirna ali ligištarska bratovština sv. Antona pušćavnika iz Zabrešca v Dolini / Quaderno o registro della confraternita di sant'Antonio abate da Moccò a San Dorlingo della Vale*, otisnuta 2016.) i knj. 13 (Marta Jašo – Danijela Doblanović Šuran, *Matična knjiga krštenih Župe Dolina kod Trsta /1605. – 1617./ / Krstna knjiga Župnije Dolina pri Trstu (1605–1617) / Registro dei battesimi della parrocchia di Dolina nei pressi di Trieste /1605-1617/*, otisnuta 2019.).

⁴⁵ Riječ je o trosvećanome zborniku: Ivan Jurković (ur.), *Bertošin zbornik: Zbornik u čast Miroslava Bertoše*, knj. 1-3 (Pula – Pazin: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Državni arhiv u Pazinu, 2013.).

⁴⁶ Osim spomenute recenzije kritičkoga izdanja *Vitezovićeva djela Dva stoljeća uplakane Hrvatske, ističemo one napisane u posljednjih desetak godina za sljedeća izdanja: Vesna Badurina Stipčević, Hrvatskoglagoljska knjiga o Esteri*, ser. Hrvatska jezična baština, knj. 7 (Zagreb: Matica hrvatska, 2012.); *Rječnik crkvenoslavenskog jezika hrvatske redakcije*. I. sv. *UVOD, A – VRĚDB*, sveščići 1-10 (Zagreb: Staroslavenski institut, 2000.); isto, II. sv. *VRĚDBNB – ZAPOVĚDNICA*, sveščići 11-20 (isto, 2014.); Dražen Vlahov, *Tri glagoljske matične knjige s otoka Prvića (1689. – 1711.)*, ser. Posebna izdanja Demographica et glagolitica Sibenicensia, sv. 2 (Šibenik: Državni arhiv u Šibeniku, 2014.); Ivan Kosić, *Album hrvatske ćirilice u zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* (Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2018.); Lenka Blehova Čelebić, *Kotorski misal sv. Jakova od Lođe* (Tivat – Podgorica: Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore – Boka F, 2019.).

